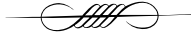

Beszterce-Naszód vármegye története

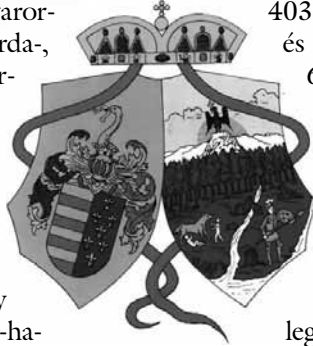
Beszterce-Naszód vármegye a trianoni béke előtti Magyar Királyság legkeletibb megyéi közé tartozott, jelenleg Románia közepén található. A régi Magyarországon Máramaros-, Maros-Torda-, Kolozs- és Szolnok-Doboka vármegyék, valamint Bukovina és Románia határolták. A térképre rápillantva rögtön látható, hogy az egyik leghegyesebb területe volt hazánknak. Északkeleten húzódik egészen a Radnai-hágóig – mely Erdély egyik keleti kapuja – a Radnai-havasok, melynek legmagasabb csúcsai a megye területén a Batrina (1713 méter) Vurvu Repede (2077 méter) V. Puzdreloru (2191 méter) és az Ünökő (2280 méter). (A hegység legmagasabb, amagyar turisták körében emlemtikus csúcsa, a 2303 méter magas Nagy-Pietrosz, azaz a Horthy Miklós-csúcs már Máramaros megye területére esik.) A Radnai-hágótól dél felé húzódik az 1932 méter magas Borgói-hegység. A Radnai-havasoktól nyugat felé, a Romul-hágótól pedig a Cibes-csoport hegyei magasodnak. A megye délkelet felé kilógó nyúlványában a Kelemen-havasok magasodnak (Pietroszul, 2102 méter). Jelentős sík vidékkel nem találkozhat az utazó, inkább a dombos táj és a szűk völgyek a jellemzőek. Kevés kivételtől (Dorna és mellékvízei, valamint az Aranyos-Beszterce) eltekintve a folyói a Nagy-Szamosba ömlenek. A földrajzi környezet meghatározza a megye éghajlatát is: az átlagos évi középhőmérséklet 8 °C körül van.

Területe 4277 km² volt, 403 621 hektár-

nyi termőfölddel. A hegyes tájnak köszönhetően ebből csak 74 655 hektár a szántóföld, a többi 181 555 hektár erdő, valamint 4038 hektár kert, 60 879 hektár rét és kaszáló, 81 529 hektár legelő, 60 hektár nádas és 905 hektár szőlő. A zord éghajlatból következik, hogy a szántók alig egyhatedén termesztnek búzát. Hasonló jelentőségű a zab, valamint kisebb mennyiségben árpa és rozs.

Területét és a termést tekintve legnagyobb mennyiséget a kukorica jelenti 17 500 hektáron. A hideg hegyek miatt a szőlőtermés rendszerint elég gyenge. Állattenyésztésében, bár öszszességében nem mondható számottevőnek, jelentős szerepet játszik – 1884-es adatok alapján – 12 316 ló (1891-ben 11 880) 43 057 magyar és 9349 színes szarvasmarha, 1440 bivaly, 10 szamár és öszvér, 23 874 sertés, 88 689 juh és birka, 14 871 kecske, 89 423 tyúk 1127 pulyka, 7156 lúd, 3931 kacska, 1088 galamb, valamint 6152 méhcsalád. Erdőségei gazdagok vadakban, vizei halakban s ebből következőleg a vadászat és halászat is jelentős. A havasokban medve és farkas is honos állat Hegyeiben említésre méltó nyersanyag az arany, ezüst, vas, ólom, de a előző századforduló még ásványait nem aknázták ki teljesen. Csak az óradnai bányában folyt arany, ezüst és ólomtermelés. A föld kincsi közé tartoznak a feltörő gyógy- és ásványvizek: Dombhát, Oláhszentgyörgy, Pinták és Borvölgy (savanyúvíz).

A megye lakossága a 19–20. század

végén-elején markánsan emelkedő tendenciát mutatott: 1881-ben 95 017 fő, mely 1891-re 104 637, 1900-ra 117 649 főre emelkedett s 1910-re már 127 843 lakost találhatunk. A lakosság zöme román (1910-ben 72,5%), kisebb része német (szász 17,8%) és magyar (6,9%). A vallási összetétel is az etnikai arányszámoknak megfelelően alakult: 3% római katolikus, 59,8% görög katolikus, 2,5% református, 15,5% evangélikus, 14% görögkeleti, 5,1% pedig izraelita vallású. A vallási adatok alapján elmondható, hogy a görög katolikus vallás aránya országosan is a legmagasabbak közé tartozott. 26 fő/km²-es népsűrűségével Máramaros és Csík vármegyékkel együtt a legritkábban lakott régiói közé tartozott.

A közművelődés, annak ellenére, hogy csak egy községnek nincs iskolája, rendkívül alacsony fokon áll: 1881-ben a 7 éven felüli lakosságnak 67,2%-a nem tudott sem írni, sem olvasni, az 16093 tanköteles gyermek közül pedig 17,4% nem járt iskolába (1890-ben).

A gazdasági életben a mezőgazdaság túlsúlya a jellemző, a lakosság zöme föld- és erdőművelésből élt. Ezen kívül jelentős számban – több mint 5000 fő – dolgoztak a bányászatban. Ipari tekintetben említhető fűrésztelepek (Borgóprund, Borgóbeszterce), papírgyár (Borgóprund), sörfőző (Beszterce) és ipari szeszgyárak (Naszód Beszterce, Entrádám) nem képviseltek jelentős termelési értéket. A kisipar ágai közül a faipar (asztalos-, kádár-, kerekes-ipar) malomipar, tímár-, szűcs-, szíjgyártó- és csizmadiaipar, vagyis a mindennapi szükségleteket kielégítő ágazatok terjedtek el. A kereskedelemben főleg a ló, marha, disznósír és faáruk forgalma a jelentősebb. Az elmaradott infrastruktúráját jelzi fejletlen vasúthálózata.

Közigazgatásilag 11 nagyközség, 86 kisközség, és 2 pusztát alkotja a megyét. A megye székhelye és egyben legnagyobb települése Beszterce rendezett tanácsú város mintegy 13 000 lakossal. A megye az országgyűlésbe két képviselőt küldött.

Beszterce-Naszód vármegyét a régi Beszterce és Naszód vidéke egyesítéséből hozták létre. Beszterce környékén a 12. században bányászattal foglalkozó német telepek jelentek meg, és a 13. század elejére már virágzó településeik voltak. A bányászatból meggazdagodó Óradnát a tatárok 1241-ben és 1285-ben is feldúlták. A dúlást kiheverő és újra felvirágzó területen 1366-ban I. Lajos ugyanazokat jogokat adta Beszterce vidékének, mint amiket Nagyszeben élvezett. Ebből következőleg jogi ügyekben a nagyszebeni gróf alá tartoztak. 1453-ban V. László Beszterce várost és vidékét Hunyadi Jánosnak adományozta és örökös grófjává nevezte ki. A lakosság ellenezte ezt, s fellázadt. A lázadást Hunyadi László verte le. A nagy törökverő halála után Szilágyi Mihály kapta meg a grófi címet. A beszterceiek hamarosan újra fellázadtak, de a lázadást Szilágyi leverte és a várost elpusztította. Mátyás király megszüntette a besztercei grófságot és a vidéket a szász gróf alá rendelte. Az ezután bekövetkező gyors fejlődés egyik motorja a bányászat mellett a Lengyelországgal, Fekete-tengerrel és a Balkánnal folytatott kereskedelem volt. A 16–17. század háborúkkal terhes korszaka, a járványok, éhínségek súlyosan visszavetették az addigi fejlődést. János Zsigmond Moldva fejedelmének adta át Beszterce városát s az egész Radna-völgyet s azok csak 1538-ban, miután a vajdát a török sereg elűzte, szálltak vissza. Megkönnyebbülést csak a törökellenes háborúk lezárása hozott. Az erdélyi határőrvidék 1772-es felállítását után Naszód székhellyel állították fel a 2. oláh határőrgyalogezredet, amely 1851-es megszüntetéséig működött. A román határőrök az 1848-49-es szabadságharc alatt majd az osztrák oldalon küzdve találjuk. 1870-ben Erdély Magyarországgal való egyesítése után a vidék kiváltságait eltörölték s jogállását a magyarországi törvényhatóságokkal egyformán rendezték.

Az 1848/49-es szabadságharc alatt a

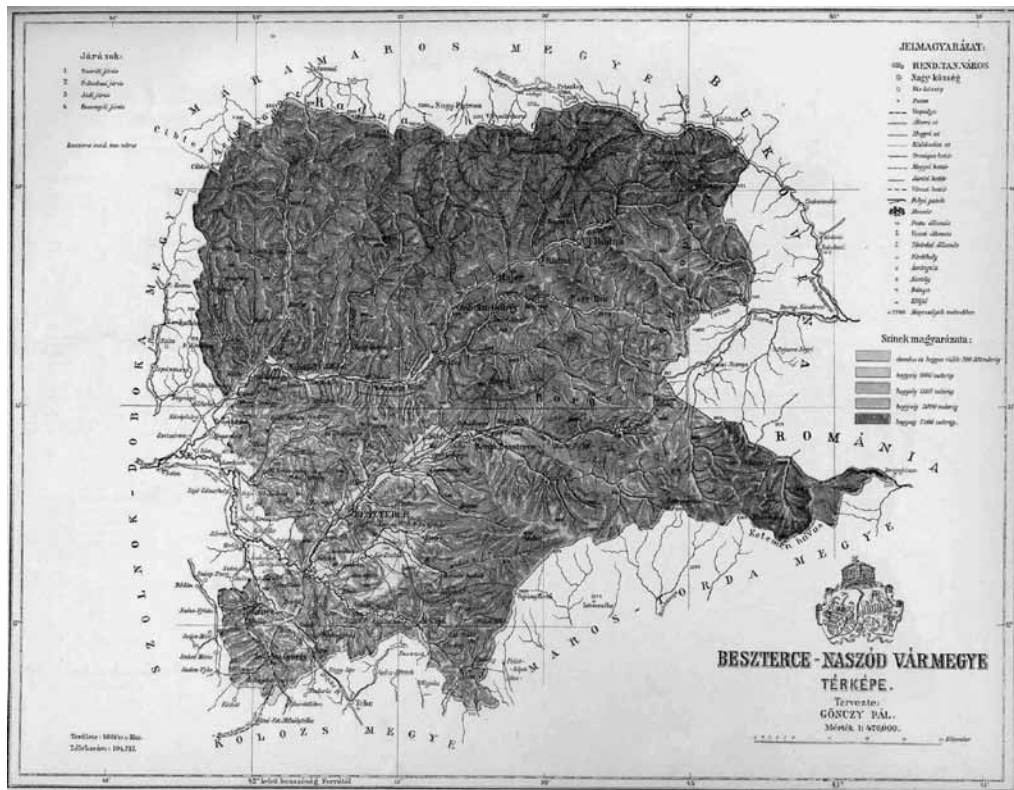
honvédseregek több győztes csatát vívtak a megyében. 1848. december 31-én Bem József csapatai Beszterce és Naszód alatt visszavetették az Urban erőit. A fáradt csapatoknak két nap pihenőt engedélyezett. Ezalatt az ellenséges csapatok a Borgói-szoros bejáratánál készülődtek védelemre. 1849. január 3-án és 5-én Tihucánál és Vatra Dornánál vívott utóvédharcok után Urban csapatai a szoroson keresztül elhagyták Erdélyt. Az 1876-os közigazgatási reform keretében pedig Beszterce és Naszód vidékéből (kivéve az utóbbinak Torda megyében fekvő darabját), Doboka megyének Beszterce és Naszód vidék két része közt fekvő részeiből, s Belső-Szolnok megyének Beszterce és Naszód vidékek közé benyúló részéből Beszterce-Naszód néven új megyét alakítottak.

Az így kialakított Beszterce-Naszód megye 1920 után, a trianoni békeszerződés következményeképp Románia birtokába került. 1940-ben, a második bécsi döntés értelmében pedig visszacsatolták Magyarországhoz. A történelem fintora, hogy a második világháború elvesztése után újra – Magyarországhoz hasonlóan a vesztes oldalon álló – Románia kapta meg, s máig birtokolja. 1944 nyarának végén a megye szász lakosságának nagy része Németországba menekült.

KISS GÁBOR FERENC

IRODALOM

- BÁNLAKY JÓZSEF: *A magyar nemzet hadtörténete.* Arcanum DVD könyvtár 3.
- CSERNÁTONY GYULA: *Beszterce-Naszód megye. In Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből.* Budapest, 1886, Magyar Királyi Államnyomda.
- HÓMAN BÁLINT: *Magyar történet.* Arcanum DVD könyvtár 3.
- Katolikus lexikon.* <http://lexikon.katolikus.hu/>
- Pallas Nagylexikona. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/egyeb/lexikon/pallas/html>
- A történelmi Magyarország atlasza és adattára. A „Magyarország közigazgatási atlasza 1914” második, bőv. és jav. kiadása.* Pécs, 2001, Talma Kiadó.

A TÖRTÉNELMI BESZTERCE-NASZÓD VÁRMEGYE A KOGUTOWICZ-FÉLE MEGYEATLASZBAN

Somorjai Ádám OSB – Zinner Tibor
Majd' halálra ítéelve
Dokumentumok Minszenty József életrajzához

Somorjai Ádám OSB – Zinner Tibor
Majd' halálra ítéelve
Dokumentumok Minszenty József életrajzához

Vehetünk-e még valami új papírt Magyarországon utolsó hercegprímásról, aki életjártán magyarság részét személyes szabadsággal megfosztva élte? Különösen képp korlátozott életvitelt buszonbét évesen a Károlyi-kormány és a kommuná alatt, a Szállasi-féle nyilaskeresztes temérdekű rendszar idején, majd a Guro és Rákóczi kíméletlen diktatúrában. Alig pár napra tól szabadság 76 évvel múlt től megújulás, hogy azután újra évekig éljen menekülés-életrajzában a budapesti amerikai követéség, s végül kénytelen távozzon szülőföldjéről.

Élete 83 esztendőjének közel egyharmada valamilyen kényszerpályán, szűkre szabott mozgásterében telt el, minden harmadik nap valamilyen jogfosztással volt teli. Minszenty József hercegprímásunknak alig több mint három szombat éve állt az ember szabadságjogok igen következetes szabályozásán volt Csodálatosnak-e az, hogy egykor korábbi szabvány, törvény és közbán a több világító jognyilatkozat elvégzésével, korábbi és későbbi társadalmi formációvalállok, politikai berendezkedések szűkei ürthárta mindennapjaiban tapasztalva megkeseredett, esetenként anarkizálóssá vált életéhez való ragaszkodással? A hírtelenül szakszöveget el mellett, vagy az életlen kompromisszumok gyárték maguk alá? Vigye, de nem érintkez-e meg a XX. század fő folyamatait, vagy az e században véges nyomonkai hangy-alkalmok nem érintkez-e meg az 1. dokumentumok elvégzésével talán megrázkódtató válságok, szűkeitesezre a későbbiekre is.

Ára (CD-melléklettel): 12 600 Ft

A könyv megvásárolható a Magyar Könyvtár Lap- és Könyvkiadó boltjában, vagy megrendelhető az alábbi sorozatban.

Megrendelés a **Majd' halálra ítéelve** c. könyvről példányban. Ára: 12 600 Ft.

A megrendelő (cég) neve: _____

Címe (város, irányítószám): _____

Utca, házszám: _____

Ügynök neve, telefonszáma: _____

A megrendelő személyes ellenőrzését a postaküldéssel együtt, a szállítási követő száma kézhez vétele után 8 napon belül a Magyar Könyvtár Lap- és Könyvkiadóknak átadhatja.

Dátum: _____

olcsórú aláírás

Kérjük, hogy a 440008 megrendelésnyelvet a Magyar Könyvtár Lap- és Könyvkiadó 1384 Budapest 83. Pf. 361 postafiókba, illetve a 218 0083-os vagy a 218 0411-es faxszáma közé juttassa. Megrendeléstől felhívja a www.mkk.hu/hududorlogybol/ellenorzes.html

Közöny Centrum
1072 Budapest, Rákóczi út 33.
Drogárta 4. emelet (a nyitva tartásnak)
Tél: 321.9971, 267-2780, fax: 321.9275

Jogi Könyvszobák
1085 Budapest, Somogyi B. u. 6.
Tél: fax: 316-0411

Közönypont hálózat
www.kozonypont.hu

MAGYAR KÖZÖNY LAP- ÉS KÖNYVKIADÓ
„a jogszabályok hiteles forrása”